

Naüge beng zo lirna an alta zung

“Strade Nuove”, così si intitola il nuovo album di canti cimbri. “Strade nuove” per rivitalizzare un’antica lingua; questo l’obiettivo del progetto ideato e sostenuto dall’Istituto Cimbri e realizzato in collaborazione con la Regione Trentino Alto Adige, con l’attrice-cantautrice Maria Roveran e con il producer Joe Schievano. Fondamentale il supporto di Stefano Nicolussi Castellan Galeno che ha magistralmente tradotto nell’antica lingua cimbra i brani di cui l’album è composto.

“Naüge beng”, asó hoazta dar lest album vodar singaren Maria Roveran boda bart khemmen gesunk un gezoaget alln an sunta drai von bimmat di drai in tages in Spórtplatz von Kulturverein “Urbano Nicolussi Castellan”. Di Maria Roveran habarse gekhennt vor a par djar balse iz gest da vor in film Resina/Pèch un vo alóra, ánka azta soi arbat hattze gevüart ummar pa bèlt, izze gestánt ágepunte ünarn lânt un hatt gemak vürtrang disa arbat vor in Kulturinstitut Lusérn. Dar album hatt drinn zen kantzü: vo dise, vünve soinn khent geschribet gántz naüge vodar Roveran, zboa soinn alte kantzü in inglés gekhennt in da gántz bèlt un boda soinn khent übersetzt “azpe biar”, un drai stämmen abe vodar “stördja” vo Lusérn. Fra dise izta dar kantzü von Adolf von Zètt boda di Roveran sinkt pittnar ándra melodia. In dise zen kantzü venntma asó mearare generi boda gian von folk, atn jazz, atn blues un perfin techno. Bar magatn khön ke dar Kulturinstitut hatt genützt “naüge djunge zungen” zoa auzohalta “an alta taütscha zung”, ombrómm azpe bar bizzan alle, ’z gesinga iz a “zung” boda vánk in bege von hertz zoa zo riva in hirn.

E.v.K.

Lusérnar Zimbar Loaf Trail: guat da earst

L'intento dichiarato era far conoscere Luserna ad una nuova categoria di persone. Il successo è andato oltre le previsioni, gli atleti hanno talmente apprezzato il tracciato di gara, la simpatia e la disponibilità dei volontari, l'ospitalità del paese, la cucina dei ristoranti, l'organizzazione in generale, che hanno promesso di tornare l'anno prossimo con altri amici e rispettive famiglie.

Foto di Adelio Da Ronch

'Z iz nèt gest dèstar aurichtn allz vor in Lusérnar Zimbar Loaf Trail ma balda dar Giuliano, vorsitar vodar Vor 'z Lânt vo Lusérn, hattmar khött ke 'z soinne zuargelekk mearar baz draitzekh volontàrdje izta neméar gest zo vörtase. Mearar baz viartzekh laüt vo Lusérn un mearar baz zbuantzekh fremmege tschelln vo Lusérn soinn gest ummar pa staigela, beng, etzan, atti ristòri, zo boróata di sakótzan drinn pittn geschénkh vor alle di loavar un di sakótzan vor di earstn drai von alln in kategorie, abezonemma di loavar pitt

foto, cinepresa un finamài pittn drone. Di pompiarn hám draugeschaugét atti beng zoa azta allz gea vürsnen sichar. Ma mocht khön Vorgèllz Gott in Kamòu, in Kulturinstitut, in Dokumentationszentrum, in Kulturverein, dar APT, in Pompiarn, alln in Sponsor un alln in laüt; alle bazza hám gemak tüan hámz getánt. Ma mocht o khön ke dar G.S. Valsugana Trentino un di Pro Loco - Vor 'z lânt vo Lusérn hám gearbatet gántz gerècht pittnàndar. Dar loaf iz khent augelekk vodar Pro Loco - Vor 'z lânt vo Lusérn un von

G.S. Valsugana Trentino ma ána in bravatn volontàrdje hebatma nicht gemak tüan. Zo macha di 27 km dar earst mánn hatta gelekk 2h15'18" un daz earst baibe 2h31'03", verege kampiü; dar lest 4h22'03" un i hán augespèrrt in loaf ombrómm i hán gemacht in "pesom". Alle di loavar hám gevánk a téknischez franélele un a madádja gemacht apósta vor ünarn loaf. 'Z béttar hatt o gehèlft, di sunn hatt gelaüchteget in gántz tage un di laüt hámern gemak gödarn ünarn schümmane pèrng.

b. n. motze

Istituto Cimbri
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.istitutocimbri.it

'Z iz herbest

È arrivato l'autunno, con i suoi odori e colori, con i suoi silenzi e le fitte nebbie pomeridiane. Tempo di lunghe giornate all'aperto, di sistemazione degli orti, di accatastamento della legna. Tempo dell'ultimo trekking enogastronomico della stagione, il 3 ottobre.

Dar herbest iz da, dar herbestmánat iz verte un pittn bimmat daz gántz lânt heft á z'soina hërta mearar rue, ler vo laüt un voll nebl. Disar iz dar herbest: a hoatar plabar hümbel mörgas, a tiavar nebl in tages, a tunkhlar abas vor dar tschöi. Dar herbest iz gevertet o, pitt alln in löapar von Pill, pinn groaz albar von Ekk boda dekht allz uminüm gel, roat, kafèdat un aräntschat. Dar herbest khint hërta bahémme, di khüa soinn sa in lânt, Vesán un Milegrüam soinne ná zo leara pinn groazan kámion boda stekhan inn khüa azpe sardèlln, zoa zo vüarase nidar in di póne, in di groazan stèll von Beleschlánt. Di patátn soinn squáse alle gelest un in di ékhar soinda lai gestánt di khabaz, sèmm zo paita no a pizzle zoa zo khemma guatz kraut. Dar balt o iz bidar ler vo laüt, dopo an summar voll turistn un sbemmar, hattar propio mengl zo rasta, ma vennt lai di lestin sbemmar von lânt; di kapardjöl un di kamützan mochan stian au pin oarn umbrómm 'z izta offe di katza. Allz ditza un vil ándarst iz dar herbest, boda békslt ünarn lentle un ünarn pensiar, boda latt gödarn alln daz earst vaür abas un boda macht khemmen lust vo patánapult. Proprio zo provára zo trasmétrra allz ditza - gesmákh, sensatzióng un traditzióng - alln, di APT Alpe Cimbri hatt organizárt, vor an sunta 3 von bimmat da "Zimbartörggelen Herbst atz Lusérn" a lánka khear ná in tritt von Sambinélo gevüllt pitt guatz gezza von ristorént un birthäuser vo Lusérn. A schümmana okasióng vor di lestin viledjént un vor üs o z'stiana pittnàndar gödrante ünarn beldar.

Giada von Galén

Est rasteta dar pèrge

Dopo un'estate 2021 con ottimi numeri turistici sull'intero altopiano, ora la montagna riposa dettando il tempo ai suoi "pèrgar - montanari", regalando magie di colori, nebbie d'altri tempi e i frutti autunnali.

'Z hefta á zo krèkka 'z holtz in di heartn von lusérnar. 'Z iz bidar zait innzschüra. Dar herbest afti pèrng iz hërta eppaz boda, a pizzle, djukhtaz nidar. Umbrómm bar soinn no gebónt zo halta offe di vestadar un di túrn, zo macha iarkhemmen a pizzle sunn un berme. Ma dar pèrge iz asó. Odar bar haltnen gearn, odar bar gian vort. Ploaze tschelln vo Lusérn soinn sa vort un ma kheart z'sega lai di snebldar von lusérnar boda soinn no da, alte un djunge, sovl bisa beratn a groaza famildja. Dar nebl, azpe a dikha dekh, dekht au daz gántz lânt zo machaz rastn un zo boróataz vor in bintar boda khint. Di lusérnar mang gian na sbemm ena zo bokhéna niamat, azpe dise djar, un soindar no boda gian na holtz. Umbrómm daz sell iz nia genümma. Di sunn geat oine pellar un latt in platz in má, boda schafft in balt un in sbemm. Lusérn heft á zo intschlava, sovl biz berat a diarn boda, dopo gearbatet un getántz in gántz summar, kheart zo stiana da huam un zo rasta. Dar pèrge rastet, pitt soinar natúr. Di katzadör gian hintar un vür zo hüata in balt un zo vánka eppaz o. Ma höart ren mearar azpe biar un soinda no etlane taütschan sünn un nevón von lusérnar boda soinn no in lânt. Daz gántz lânt spèrrtze in an drukh boda innvánk alle un boda, azpe a groaza mámma, macht intschlavan di khindar singante: "Ninne ná moi pópele, bar bóllnen sian a kókele, un vèrnsen schümma schümma, roat un grümma".

Dar Nachtvogl

Articolo nella variante cimbra delle Valli del Leno

Dar mánn affn má

"L'uomo sulla luna" rappresenta un'antica favola cimbra, presente non solo a Lusérn, ma, come solo pochi sanno, anche in Pránttal (Vallarsa). Le due favole sono molto simili, ma con una curiosa differenza. Mentre il ladro, protagonista della favola, a Lusérn ruba le lenticchie, in Pránttal, invece, ruba rape rosse. Ecco le due favole:

Khindar, hatt iar gesek dört au en má a mánn? Nò? Disa is di stördja, pellar disa vo Lusérn, darná disa vo Pránttal: In an stroach is da gebest a mánn aus affnan akhar z'sega di lisan, on hatt gesekk, ke di lisan von ándarn laüt soinn vil schüanar baz di soinn. On er isse darzürnt zo sega asó on hättén pensárt, bia dar mögat tüan zo haba er o darsèlln schüan lisan, on déna issar gekheart bodrüm huam. Gianente huam issen khent in sint ke dar má is groas on abas laüchtetar asó schüa, ke dar hettat gemak gian söllane schüane lisan. On asó háttar getánt. Bal 'z is gebest her spet pa dar nacht, issar gánt aus atz vèlt bo da soinn gebest di schüan lisan on hatt geschaugét umánüm on hatt niamat gesekk, un hatt khött: "Bèn, da sikkme niamat, umbrómm i pin muatresch alúa, báldamar nèt zuaschaugé dar má; un vonmá vörtene nicht, umbrómm darsèll mömar nicht tüan".

Un denna issare nidargehukht on hatt ausgezèrrt lisan. Báldar hatt gehatt an arm voll, háttarse gebóllt trang huam. Allz in an stroach ista khent dar má un hatt genump in mánn un hättén getrakk au in hümbel pitt imen, ... un bálda dar má is groas, sékkma no hërta in mánn au in má pittn lisan untar'n arm. In Pránttal dar mánn geat hërta in di nacht stoln. In an nacht, benn dar má is gebest groas, dar is gánt aus atz a vèlt zoa stoln a zümma vo karátn. Benn dar mánn hatt gesekk, ke dar má laüchtet kartza liachte, hatt dar khött töbekh: "Da 'z mögat sikkme un darbischanne epparümaz!" un dar mánn hatt geschumpft in má mèchte vil. Un denna dar mánn hatt genump pit a gabl an dorn-staude affn maur, zoa vörpórng soi mustázt. Ma zo straf, in an stroach ista khent dar má un hatt genump in mánn, un hättén getrakk au in hümbel pitt imen, ... un bálda dar má is groas, sékkma no hërta in mánn au in má pitt gabl un dorn-staude.

Prof. DDR. Hugo-Daniel Stoffella vulgo Menlo